

Anbefalinger fra fagudvalget under SSP samrådet for digital dannelse i et trivselsperspektiv.

Kommissorium

Digital dannelse er kommet på dagsordenen. Kulturministeriet har gjort "mediekundskab" til et kerneområde i sin børne- og ungesatsning, digitale færdigheder er skrevet ind i samtlige fælles mål i den nye folkeskolereform, og som kommuner, skal vi derfor være med til at sikre, at vi styrker kommunes børn og unges evne til at håndtere digitale og sociale medier. Den oplyste medborger i det politiske demokrati skal ikke længere blot kunne læse og skrive, rette sin selvangivelse og sætte sit kryds på en stemmeseddel. Den oplyste medborger skal også kunne tilgå sin digitale post fra det offentlige, deltage aktivt og ansvarligt i en vifte af online politiske fora, samt bl.a. gennemskue hvilke implikationer ICT lovgivning kan have for privatlivet.

Med internettet og sociale mediers indtog i hverdagen, er det at kunne begå sig "dannet" på nettet blevet afgørende for at klare sig godt fagligt, socialt og psykisk. Begrebet digital dannelse dækker over både evnen til at forholde sig kritisk til oplysninger på nettet, evnen til at anvende digitale medier samt viden om, hvordan man optræder såkaldt digitalt dannet på nettet; hvordan man efterlader såkaldte digitale fodspor, som både kan skabe muligheder og begrænsninger for fremtiden.

Internettet er en central kilde til viden og et sted, vi mødes og skaber identitet, og derfor bliver det stadig vigtigere at tilegne sig digital dannelse i et trivselsperspektiv – ikke mindst for børn og unge.

Medier Rådet peger på tre overordnede perspektiver på begrebet digital dannelse. Områder som hver især byder på forskellige typer af potentialer og udfordringer:

- Digital dannelse i et færdigheds- og anvendelsesperspektiv
- **Trivselsperspektiv**
- Medborgerperspektiv.

Vores motivation og fokus i arbejdsgruppen vil være: **Digital dannelse i et trivselsperspektiv**

Den hurtige fremkomst af digitale medier, teknologier og onlineplatforme udfordrer og forandrer børn og unges måder at kommunikere og danne fællesskaber på. Næsten alle tager del i de onlineplatforme, hvor mobiltelefonen er en konstant forbindelse til vennerne, som der i høj grad deles billeder og videoer med. Profiler på sociale medier er en del af identitetsdannelsen. Blogs og You-Tubekanaler spejler hverdagen og peger på nye trends. Næsten alle unge benytter sig af de positive muligheder, som den digitale verden tilbyder. Spillereglerne er dog ikke altid de samme som i den fysiske verden, og kan være sværere at aflæse.

Selvom børn og unge ikke er bange for internettets muligheder, har de ikke altid kompetencerne og redskaberne til at navigere digitalt dannet på nettet. Det er de voksnes opgave at gå forrest her og hjælpe børn og unge med at udvide deres horisont og hjælpe dem med at reflektere over deres færden på nettet.

Digital dannelse er en del af en generel dannelse til det samfund, børnene er en del af. Vi skal derfor ikke dannes på én måde online og på en anden måde offline. Det kan ikke skilles ad. Digitale medier skal ses som en naturlig del af den dannelse, der under alle omstændigheder skal finde sted i uddannelsessystemet.

Rammer og retning

Den kommunale digitaliseringsstrategi på børne- og unge området kan især fokusere på at skabe sammenhængende forløb i et 0-18 års perspektiv, men også at stille digitale arbejdsværktøjer til rådighed for alle medarbejdere, udvikle digitale kompetencer, samt sikre en mere tydelig fordeling af ansvar og opgaver i relation til digitalisering.

Ved at beskrive en tydelig strategi bliver digitalisering et middel til at understøtte børn og unges læring og udvikling, trivsel og sundhed, samt forældresamarbejdet,

Digital dannelse er at kunne forstå medierne og deres indflydelse på samfundet samt at kunne håndtere software og hardware og at kunne navigere i digitale medier. Ligeledes dækker begrebet digital dannelse over at kunne kommunikere gennem medierne ved at finde og dele information digitalt, skabe indhold og deltage i sociale digitale processer samt kunne reflektere over egen brug af medier og opnå mål gennem medierne.

Digital trivsel

Digital trivsel afhænger af digital dannelse og af at besidde en kritisk, etisk og respektfuld social bevidsthed i forhold til sig selv og andre.

Opgaven begynder hos skolens ledelse, men det overordnede ansvar deles mellem skole og forældre. Det er der flere grunde til. Først og fremmest fordi hverdagens udfordringer med forsvundne mobiler, ophavsret og digital mobning havner på kontoret. Men også fordi læringspotentialer i digitale medier først for alvor kan frigives, når alle lærere og pædagoger føler sig trygge.

Anbefalinger overordnet

Anbefalingerne skal pege på, hvordan voksne positivt kan bidrage til børn og unges onlineadfærd med henblik på at opnå højere bevidsthed blandt børn og unge. Målet er, at børn og unge opnår en reflekteret dannelse omkring digitale teknologier, og det kræver, at vi voksne, omkring børn og unge, tidligt begynder at forberede, vejlede og støtte dem til at blive ansvarsfulde, etiske og kritiske deltagere i det digitale samfund.

Helt overordnet peger anbefalingerne på, at den digitale dannelse ikke sker ved overvågning, restriktioner og blokeringer, men ved tillidsfulde relationer, hvor der er plads til at fejle og eksperimentere. Det er et led i dannelsesprocessen at lave aftaler med børnene og de unge og herigennem lære dem noget om spillereglerne og ansvar, og når man vælger at overvåge, forbyde eller lave restriktioner kan tilliden blive brudt og læringen gå tabt. Det vi i stedet ønsker og det som vi i de følgende anbefalinger vil sætte fokus på, er at hjælpe børn og unge med løbende at skabe etiske filtre, som de kan bruge i deres færden på nettet.

Fællesskab og trivsel.

De sociale medier er først og fremmest fællesskaber som børn og unge søger at være en del af. Samtaler, der starter i skolen, fortsættes på vej hjem fra skolen over sociale medier. Med sociale medier inkluderes også holdspil og strategispil, hvor der indgår interaktion.

Selvom nogle voksne oplever de sociale medier som asociale, oplever børn og unge dem netop som et vigtigt element i deres sociale liv.

Gennem internettet er det også muligt at finde fællesskab med andre som man ikke nødvendigvis kender, men med hvem man har samme interesse eller samme udfordringer – og mange synes faktisk, at det er nemmere at tale om svære ting online end offline. Samtidig kan dette dog også gøre en mere sårbar overfor snyd og manipulation, fordi man ikke kan være sikker på, hvem der sidder på den anden side af computeren.

Det er heller ikke alle fællesskaber på nettet, der er positive, idet mobning kan forekomme, såvel i den fysiske, som i den digitale verden. De unge skelner nemlig ikke nødvendigvis mellem de to verdner, og når de oplever konflikter og mobning i den fysiske verden, rækker det ofte også ind i den digitale verden. Derudover oplever de, hvordan den digitale kommunikation og fraværet af voksne i den digitale verden gør, at man opfører sig overfor hinanden på en måde, som kan resultere i mobning. Som barn eller ung kan det være svært at vide, hvad man skal gøre, hvis man selv eller en anden bliver mobbet på internettet.

Anbefalinger:

- At opfordre forældre til at hjælpe børnene med at sætte privatindstillinger på nettet, og gøre dem opmærksomme på, at de, som forældre er rollemodeller og medansvarlige for at sætte rammer og grænser.
- At sikre sig, at skolen har en politik om mobilbrug i skoletiden? Diskutér i klassen ex. Tilgængelighed/mobilstress.
- At sørge for, at alle børn og unge ved hvad de kan gøre, hvis de oplever mobning eller konflikter på nettet.

Rammer og grænser

Unge er online som aldrig før(1), og størstedelen af de unge har oftest telefonen lige ved hånden. Det gælder især pigerne, der også er dem, der føler sig mest afhængige af deres telefon. De unges behov for at være på opstår både, fordi de gerne vil være til at komme i kontakt med, men også fordi mange oplever et socialt pres i forhold til at være tilgængelig og stå til rådighed 24 timer i døgnet.

Størstedelen af de unge er bevidste om, at det kan være svært at koncentrere sig om andre ting, når man er på mobilen. Mange af de unge multitasker, når de bruger deres telefon, og laver lektier eller taler med venner samtidig med, at telefonen er fremme. Mange oplever, at det går ud over koncentrationen.

Børn og unge oplever det samtidig svært at lægge telefonen fra sig. Frygten for at gå glip af noget kan virke stressende og samtidig har mange også en forventning om, at vennerne bliver sure, hvis ikke man hurtigt svarer dem. Derfor skal de voksne hjælpe børn og unge med at gå offline og sætte grænser for børn og unges tidsforbrug af internet, computer, tablet og mobil eller lave mobilfrizoner. Erfaringer fra skoler viser, at især de ældste af de 7-12-årige faktisk er glade for, at der er tydelige rammer for internetbrug. Det hjælper dem med at fordybe sig i et emne eller en handling, og løsner børnene for den svære beslutning om at være utilgængelig i en periode.

Anbefalinger

- At diskutere, hvilke rammer og regler der er på skolen/klassen. Giver de mening? Skal de kigges på igen? Er der behov for nye?
- At diskutere i klassen elevernes forventninger til hinanden.
- At give forældrene tid og plads på et forældremøde til at snakke rammer og grænser.

Oplysning og viden.

Som voksne kan man hurtigt lade sig imponere af børns umiddelbare og frygtløse tilgang til nye medier, hvilket kan gøre os berøringsangste og lede os til at tro, at børn og unge er eksperterne og at vi, voksne, ikke kan bidrage med relevant viden.

Men selvom man er vokset op med digitale medier, er man ikke nødvendigvis superbruger. Man kan stadig have brug for råd, oplysning og vejledning fra en voksen, som er oprigtigt interesseret i det, som man selv er optaget af. Børn og unge efterspørger mere viden. De ønsker mere viden om lovgivning, privatindstillinger og handlingsmuligheder hvis skaden er sket. Hvad er lovligt, og hvad er ulovligt? Hvad betyder ophavsret? Hvad er konsekvenserne af billeddeling? Og hvordan kan jeg bruge privatindstillingerne til at beskytte mig selv og andre?

Børn og unge skal også oplyses om, at alt hvad de gør på nettet, har konsekvenser – både for dem selv og andre – fordi sporene bliver liggende. Et grænseoverskridende billede fra en fest i 8. klasse eller et like til en hadegruppe kan spores af en kommende arbejdsgiver om 10 år – det er en del af de digitale fodspor, vi efterlader os på nettet.

Anbefalinger

- At skolen er bekendt med lovgivning. Uanset om loven tages i anvendelse eller ej, styrker det skolens handlingsmuligheder.
- At lovgivningen og diskussion omkring ophavsret sættes på skoleskemaet.
- At man orienterer sig omkring lovgivning på området.
- At man diskuterer i klassen, fordele og ulemper ved de digitale fodspor.

Nysgerrighed og dialog

Børn og unge vil gerne snakke om deres digitale liv, men mange børn og unge oplever, at der er en berøringsangst, manglende interesse fra de voksnes side, eller et meget normativt fokus, hvilket gør, at de i mindre grad deler ud af deres erfaringer.

Hvis de voksnes holdning, omkring de unges foretrukne medier er forudindtaget/irrelevant og præget af negativitet, så bliver dialogen med de unge nemt vanskeliggjort. Til gengæld kan vi bruge de unges foretrukne medier til at få

nogle fortællinger om, hvordan verden ser ud fra barnets eller den unges perspektiv, Vi bliver nødt til at tage børneperspektivet alvorligt. Vi kan ikke vide, hvad medierne er, før vi ved, hvad de er for dem, som bruger dem.

Den digitale dannelse skal på samme måde som alle mulige andre emner gøres relevant, for at være interessant. Det handler om at tale sig ind på folks hverdag og logikker. Hvilke medier de bruger, hvordan de bruger dem, og hvilke mennesker de kommunikerer aktivt og passivt med i de digitale fællesskaber.

Anbefalinger

- At man som fagperson ikke tænker for normativt, men i stedet møder børnene og de unge på egen banehalvdel og med nysgerrighed
- At man opfordrer forældrene til at engagere sig i børnenes digitale liv

Nuancer og refleksion

Diskussioner omkring risikoorienteret adfærd på nettet som eksempelvis deling af nøgenbilleder, hadegrupper og aggressiv kommunikation har en tendens til at begrænse sig til en diskussion om skyld og uskyld. Grundene til at sende et nøgenbillede kan være mange, men hvis de bliver videredelt eller hacket, kan det have store konsekvenser for de involverede.

Ungdommen har altid været karakteriseret som en eksperimenterende tid, hvor der afprøves nye grænser og udforskes nyt territorium. Det gør de også på nettet. Anonymiteten og den ansigtsløse kommunikation på nettet gør det nemmere at tale om svære ting. Men ved ansigtsløs kommunikation er det samtidig også nemmere at overskride grænser, både egne og andres. Samtidig kan betingelser som anonymitet, distance og tidsforskydning gøre, at man føler sig mindre ansvarlig for det, man poster.

Derfor kan man med god grund tage emner som hadegrupper, nøgenbilleder og tonen generelt på nettet op til diskussion i klassen. For at brede emnerne ud og nuancere diskussionen, så den ikke begrænser sig til skyld og uskyld, men i stedet bliver en dialog om medborgerskab, fælles ansvar, følelser, ytringsfrihed og dannelse i et moderne perspektiv.

Anbefalinger:

- At man diskuterer med eleverne, hvor grænsen mellem ytringsfrihed og krænkelse går.
- At man nuancerer diskussionerne omkring skyld og uskyld ved at udfordre eleverne og egne meninger, og tal også om konsekvenserne af grænseoverskridende handlinger.
- At man diskuterer i klassen fordele og ulemper ved ansigtsløs kommunikation.
- At man diskuterer, hvordan skolen forholder sig til emner, såsom nøgenbilleder og hadegrupper.

Misforståelser og kildekritik

Overdrivelser og misforståelser har gode vækstbetingelser på de sociale medier. Mange af de sociale medier er domineret af positive kommentarer og opdateringer. Det kan give et forvrænget billede af, at alle andre har det helt fantastisk og laver vilde ting, og for den enkelte kan det skabe et falsk forventningspres om at gøre det samme for ikke at være anderledes. Børn og unge har også store overdrivelser ift. risikoadfærd, og tror, at deres jævnaldrende er mere risikovillige, end de rent faktisk er. Fællesskabet er en drivkraft for unge, og hvis man tror, at de andre gør noget, er der en større drivkraft for selv at gøre det.

Derfor skal vi hjælpe børn og unge med at italesætte sociale misforståelser med det formål at reducere eller fjerne et fiktivt forventningspres, som kan få dem til at handle mod deres ønsker og/ eller overbevisning. Når man arbejder

med at italesætte normbilleder, sætter man derfor samtidig fokus på det relationelle, altså det, at fællesskab og det at være en del af noget er en stor drivkraft hos unge.

Dog er det svært for børn og unge at gennemskue, hvis søgeresultaterne eksempelvis udvælges ud fra cookie-data, Samtidig kan det være svært at gennemskue rigtigheden i de informationer eller sider, man finder og vi anbefaler, at vi hjælper børn og unge med at kunne forholde sig kritisk og vurdere troværdighed.

Anbefalinger

- At hjælpe børn og unge med at gennemskue flertalsmisforståelser.
- At italesætte de positive forventninger, som der er til børn og unge
- At undervise i kildekritik på de sociale medier.

Forældre og samarbejde

Der er delte meninger om, hvor ansvaret for den digitale dannelse skal placeres. Er det forældrenes ansvar eller er det skolens? Det digitale liv opløser på sin vis den traditionelle opdeling mellem privat og offentlig, mellem hjem og skole. Samtaler eller konflikter der starter i skolen, tages med hjem og fortsætter på de sociale medier. Normer fra hjemmet blandes med normer fra skolen og skaber nye normer på nettet.

Skolen og hjemmet har ikke nødvendigvis samme mening om, hvad digital dannelse er, og hvordan tonen og normerne skal være på nettet. Men de bliver nødt til at samarbejde om det, ellers bliver det børn og unge selv, der definerer normerne og tonen i det digitale rum.

Anbefalinger

- At diskutere forældresamarbejdet på skolen. Hvad forventer I af forældrene, og hvad er skolens ansvar?
- At tale med forældrene om brugen af digitale redskaber i hjemmet og i skolen, og hvorfor det ikke nødvendigvis er det samme.

Udarbejdet til fagudvalget Digital dannelse i SSP Samrådet af
SSP konsulent Brian Bergmann og SSP konsulent Annie Johanson
31.01.2018

Note 1: Søren Hebsgaard, "Unge er online, som aldrig før"

Bilag I:**STATUS PÅ DEN DIGITALE KULTUR OG TRIVSEL BLANDT DE ANSATTE**

Hvilke digitale dilemmaer fylder mest hos lærere, pædagoger, ledelse?

Hvordan virker skolens retningslinjer for brug af IT og digitale medier?

Hvordan bruges sociale medier i kommunikation med elever og forældre?

Har der været sager om chikane i digitale medier, enten af medarbejdere eller af elever?

Involveres forældre løbende i dialog om børn og unges brug af onlinemedier?

Bliver ledelsen inddraget i sager om digital mobning?

Er der ressourcepersoner, der står for det løbende arbejde med mediebrug?

Hvilke forventninger er der ift forældrenes ansvar?

HVOR VIL VI GERNE HEN?

Hvad har vi brug for at vide mere om på feltet?

Hvilke diskussioner vil vi tage op? Sprog? Privatliv? Medieforbrug? Sikkerhed? Andet?

Hvilke værdier vil vi gerne formidle?

Hvilke digitale færdigheder har lærere, pædagoger og elever brug for?

Hvordan understøtter vi bedst vores elever, så de har de bedste forudsætninger for at trives med digitale medier?

Hvilke faglige mål kan vi opfylde ved at inddrage sociale medier i undervisningen?

Bilag 2:

1) Cases

Lige meget hvilke rammer eller regler man indfører, vil der altid være fordele og ulemper. De følgende cases skulle gerne give et billede af kompleksiteten og kan bruges som inspiration til at diskutere hvilke holdninger, der er på din skole, og hvilke rammer eller regler man ønsker at have, og hvordan man ønsker at skolehjem samarbejdet skal se ud.

- Indskolingen

En lærer har oprettet en konto på Youtube for sin 2. klasse. Klassen er meget stolt af at have sin egen kanal og eksperimenterer med at redigere film og uploade dem. Flere af klassens forældre klager, da de frygter offentliggørelse af film med deres børn.

- Mellemtrinnet

Du bliver kontaktet af en forælder fra 6. klasse, der fortæller dig om den grove tone, der præger klassens kommunikation på nettet. Når du italesætter det i klassen er mange opgivende overfor at ændre sprog, mens andre overhovedet ikke kan se problemet.

- Udskolingen

En pige fra 7. klasse har ufrivilligt fået rundsendt et topløst bikinibillede af sig selv. Mange af pigerne og drengene fra hendes klasse har været med til at sende det rundt. Pigen er ked af det og kommer ikke længere i skole, og hendes mor ringer til klassens lærer for at høre, hvad hun skal gøre?

